

Borås. Tricåfabriken.

Vävarstaden Borås 1871-1890 Del 8

Den bild räkenskaperna förmedlar om Druvefors är bilden av ett försiktigt skött företag, där vinsterna betalade nyinvesteringarna och där den del av utdelningen som konsumerades var förhållandevis liten. Åkerlundarna i företagsledningen levde i stället på löner och tantiem, som innebar att de som var anställda i ledande ställning hade del av vinsten. Under tiden fram till år 1890 kvarstod ägarna med sina innehav i Druvefors och i Norrby, medan Borås Wäfveri AB bytte ägare och ledning inom släkten Jönsson. År 1888 köptes de övriga aktierna av Anders Jönssons svärson Axel Bergengren. Det var personer ur släktgruppen Jönsson-Bergengren som sedan skulle komma att dominera industriägargruppen i Borås. Andras framgång brukade av boråsarna mätas mot den måttstock som Bergengrens utgjorde.

Det är intresseväckande att i denna släktgrupp spelade en kvinna, Ida Bergengren, en nyckelroll. Genom sitt gifte med Axel Bergengren förmedlade hon, som de rika släkternas kvinnor gjorde på den tiden, kontaktnät och ett stort arbetande kapital till en ny generation företagare. Samtidigt spelade hon en aktiv roll som rådgivare och initiativtagare till många stora affärer under mannens, Axel Bergengrens, och sonen Axel Bergengren juniors tid. Det är sammanfattningsvis påtagligt att i detta tidiga skede spelade förläggare från Sjuhäradsbygden och inte handlare eller färgeriägare i Borås en dominerande roll vid nygrundandet av industrier i Borås. Det är därför svårt att peka på ett under handelsepoken ackumulerat sparande i handelsmannakretsar som på 1870-talet ensamt resulterade i nya industrier. De två stora väverier som till någon del kan följas ägdes inom respektive familjer och aktiebolagsformen spelade ingen roll för företagets kapitalanskaffning, men var i stället ett sätt att begränsa delägarnas ansvarighet. Bevarade räkenskaper visar på en försiktig kapitalförvaltning, som resulterade i stora egna kapital som tenderade att göra företagen oemottagliga för konjunkturedgångar.

Vid sidan av kapitalbildningen är det viktigt att söka belysa frågor om hur industriarbetarklassen rekryterades och hur arbetsvillkoren tedde sig i industrin. Industrins rekrytering av arbetskraft var inte oproblematiske. Yrkesarbetarna måste rekryteras från den befintliga arbetarstammen. Detta kunde vara bekymmersamt i ett inledande industriellt skede, då möjligheterna att finna utbildat folk var begränsade. Det krävdes fem eller sex år innan en arbetare var fullt utlärd. Det måste därför ha varit betydelsefullt för företagen att kunna behålla sina arbetsstyrkor. Samtidigt är det tydligt att det inte var särskilt vanligt att arbetarna stannade länge på ett ställe. Lösningen för arbetsgivarna blev att söka uppnå en kontroll av arbetarnas rörelsemönster i bästa fall genom positiva åtgärder som arbetarbostäder och sparkassar och i sämsta fall genom skuldsättning. På textilföretagen finner man vanligen en uppdelning av arbetsstyrkan i tre grupper, en första arbetsledande och övervakande och en andra grupp för underhåll, båda företrädesvis bestående av män, som stannade kvar år efter år som snickare, portvakter, vävlagare och spinnmästare. Det fanns också en mer rörlig grupp, i textilindustrin mestadels bestående av kvinnor, som passade maskinerna som väverskor och spinnerskor.

Del 9 kommer på måndag